

پیش‌ها و پانچ‌ها

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب‌ها شیخ خیرالدين حفظه الله تعالى

موضوع:

احکام؛ جنابت، حیض، نفاس، استحاضه و یائسگی

بسم الله الرحمن الرحيم

پرسش

نویسنده: صفا

تاریخ: ۱۳۹۸/۱۱/۲۸

لطفاً بفرمایید که حدّ اکثر نفاس چقدر است؟ من حدود ۷ روز است که زایمان کرده‌ام و خون‌ریزی دارم و ممکن است تا چند ماه طول بکشد تا تمام شود. از چه زمانی باید نماز بخوانم؟ خون‌ریزی تقریباً دائمی است؛ یعنی در طول روز پیوسته ادامه دارد.

پاسخ

تاریخ: ۱۳۹۸/۱۲/۵

درباره‌ی حدّ اکثر «نفاس» یعنی خون‌ریزی پس از زایمان، میان عالمان مسلمان اختلاف فراوانی وجود دارد؛ به این ترتیب که بیشتر امامیه آن را ۱۰ روز و برخی از آنان آن را ۱۸ روز و ابن ابی عقیل آن را ۲۱ روز و ابو حنیفه و احمد بن حنبل آن را ۴۰ روز و حسن بصری آن را ۵۰ روز و شافعی و مالک آن را ۶۰ روز و برخی دیگر آن را ۷۰ روز دانسته‌اند و عجیب این است که برای هر یک از آن‌ها روایتی یافت می‌شود! بیهوده نیست که علامه منصور هاشمی خراسانی حفظه الله تعالی - این انسان حکیم و دوراندیش - روایات واحد را بی اعتبار دانسته و بر ضرورت تمسک به روایات متواتر یا اصول و قواعد عقلی تأکید فرموده است.^۱ آری، ظاهراً درباره‌ی حدّ اکثر نفاس روایت متواتری در دست نیست، ولی اصل و قاعده‌ی عقلی آن است که ملاک حکم در این قبیل موضوعات عینی و خارجی، حالت طبیعی بدن است؛ زیرا مقصود شرع، برداشتن برخی تکالیف شرعی از عهده‌ی زنان در مدّتی است که به طور طبیعی خون‌ریزی دارند و با این وصف، برای شناخت این مدّت باید به عادت زنان و نظر کارشناسان مراجعه کرد و این معنای روایت لیث مرادی از جعفر بن محمد صادق علیه السلام است که در آن آمده است: «سَأَلْتُهُ عَنِ النُّفَسَاءِ كَمْ حَدُّ نَفَاسِهَا حَتَّى يَجِبَ عَلَيْهَا الصَّلَاةُ وَكَيْفَ تَصْنَعُ؟ قَالَ: لَيْسَ لَهَا حَدٌّ»؛^۲ «از او درباره‌ی نفساء (زنی که در نفاس است) پرسیدم، مدّت نفاسش چه قدر است تا نماز بر او واجب شود و چه کار باید بکند؟ فرمود: برای آن مدّت معینی وجود ندارد»؛

۱. در این باره، بنگرید به: نقد و بررسی ۵۷.

۲. تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۱، ص ۱۸۰.

همچنانکه در ضمن روایتی دیگر از آن حضرت آمده است: «النِّفْسَاءُ إِنْ كَانَتْ لَا تَعْرِفُ أَيَّامَ نِفَاسِهَا فَابْتُلِيَتْ، جَلَسَتْ بِمِثْلِ أَيَّامِ أُمِّهَا أَوْ أُخْتِهَا أَوْ خَالَتِهَا»؛^۱ «زن نفساء اگر روزهای نفاس خود را نمی‌دانست و مبتلا شد، به تعداد روزهای مادرش یا خواهرش یا خاله‌اش صبر می‌کند». به همین دلیل، عطاء و قتاده گفته‌اند: «تَنْتَظِرُ الْبِكْرَ إِذَا وَلَدَتْ كَامِرَةً مِنْ نِسَائِهَا»؛^۲ «زن در زایمان اولش، مانند یکی از زنان خانواده‌اش صبر می‌کند» و مالک نیز از قول به ۶۰ روز بازگشته و با رویکردی عاقلانه و واقع‌بینانه گفته است: «يُسْأَلُ عَنْ ذَلِكَ النِّسَاءُ وَأَهْلُ الْمَعْرِفَةِ»؛^۳ «در این باره از زنان و کارشناسان سؤال می‌شود»، در حالی که پیروان او بر قول اولش باقی مانده‌اند!

اما از تتبع در پژوهش‌های پزشکی دانسته می‌شود، مدتی که زنان پس از زایمان به طور طبیعی خون‌ریزی دارند، حداکثر ۶ هفته است؛ چنانکه به عنوان نمونه، در یکی از این پژوهش‌ها آمده است: «مدت لوشیا [خون‌ریزی پس از زایمان] در بین زنان و همچنین جوامع مختلف بسیار متفاوت است و معمولاً بیش از آنچه در کتاب‌های مرجع تعریف می‌شود طول می‌کشد. برای به دست آوردن تصویری واقع‌گرایانه در مورد طول مدت لوشیا و عوامل مؤثر بر آن در جامعه‌ی زنان ایرانی، تحقیق حاضر که یک مطالعه‌ی توصیفی تحلیلی است، بر روی ۵۱۶ زن تهرانی پس از زایمان انجام گرفت... مدت متوسط لوشیا ۳۸.۱۴ ± ۳۸.۱۶ روز به دست آمد. لوشیا فقط در ۵ درصد زنان تا دو هفته‌ی اول پایان یافت و در اکثر آنان (۵۱ درصد) تا هفته‌ی ۵-۶ بعد از زایمان طول کشید».^۴ از اینجا دانسته می‌شود که نزدیک‌ترین قول به عادت زنان و نظر کارشناسان، قول ابو حنیفه و احمد بن حنبل است که حداکثر نفاس را ۴۰ روز دانسته‌اند و این قول مروی از علی، عمر، عثمان، ابن عباس، انس، عثمان بن ابی العاص، عائذ بن عمرو، جابر بن عبد الله، عایشه، ام سلمه، زید بن علی، شعبی، مزنی، ثوری، ابو عبید، اسحاق، داود و اکثر اهل علم است، بلکه ترمذی گفته است: «قَدْ أَجْمَعَ أَهْلُ الْعِلْمِ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ وَالتَّابِعِينَ وَمَنْ بَعْدَهُمْ عَلَى أَنَّ النِّفْسَاءَ تَدْعُ الصَّلَاةَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، إِلَّا أَنْ تَرَى الطُّهْرَ قَبْلَ ذَلِكَ، فَإِنَّهَا تَغْتَسِلُ وَتُصَلِّي»؛^۵ «همه‌ی اهل علم از اصحاب پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و تابعان و کسانی که پس از آنان بوده‌اند اتفاق نظر داشته‌اند که زن نفساء، چهل روز از نماز خودداری می‌کند، مگر اینکه پیش از آن پاک شود، پس در این صورت غسل می‌کند و نماز می‌گزارد» و این معتبرترین و مشهورترین روایت رسیده از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم است، بلکه چه بسا می‌توان آن را متواتر دانست؛ چنانکه از ام سلمه روایت شده است:

۱. تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۱، ص ۴۰۳

۲. مصنف عبد الرزاق، ج ۱، ص ۳۱۳؛ المحلی لابن حزم، ج ۲، ص ۲۰۵؛ الإستاذکار لابن عبد البر، ج ۱، ص ۳۵۴

۳. المدونة لمالك بن أنس، ج ۱، ص ۵۳

۴. مقاله‌ی «بررسی مدت لوشیا و برخی عوامل مؤثر بر آن در زنان زایمان کرده در مراکز آموزشی شهر تهران» نوشته‌ی مرجان احمدشیروانی، صدیقه حنطوش‌زاده، انوشیروان کاظم‌نژاد؛ نشریه‌ی دانشور پزشکی: تیر ۱۳۸۳، دوره‌ی ۱۱، شماره‌ی ۵۱؛ از صفحه‌ی ۷ تا صفحه‌ی ۱۴.

۵. سنن الترمذی، ج ۱، ص ۹۳

«كَانَتِ النَّفْسَاءُ تَقْعُدُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا»؛^۱ «زن نفساء در زمان رسول خدا صَلَّى الله عليه و آله و سلم چهل روز می نشست» و در روایتی دیگر از او آمده است: «كَانَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ نِسَاءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ تَقْعُدُ فِي النَّفَاسِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً، لَا يَأْمُرُهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ بِقِضَاءِ صَلَاةِ النَّفَاسِ»؛^۲ «زنان خانه‌ی پیامبر صَلَّى الله عليه و آله و سلم در نفاس چهل شب می نشستند و پیامبر صَلَّى الله عليه و آله و سلم آنان را به قضاء نمازهاشان در نفاس امر نمی کرد» و از انس بن مالک روایت شده است: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ وَقَّتَ لِلنَّفَسَاءِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا إِلَّا أَنْ تَرَى الطُّهْرَ قَبْلَ ذَلِكَ»؛^۳ «رسول خدا صَلَّى الله عليه و آله و سلم برای زن نفساء چهل روز را تعیین کرد، مگر اینکه پیش از آن پاک شود» و از عثمان بن ابی العاص روایت شده است: «أَنَّ امْرَأَتَهُ تَطَيَّبَتْ، فَأَتَتْ فِرَاشَ عُثْمَانَ، فَقَالَتْ: إِلَيْكَ عَنِّي، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ نَهَى أَنْ نَقْرَبَ النَّفْسَاءَ حَتَّى يَأْتِيَ لَهَا أَرْبَعُونَ»؛^۴ «زن عثمان خود را معطر ساخت و به بستر او آمد، ولی او گفت: از من فاصله بگیر؛ زیرا رسول خدا صَلَّى الله عليه و آله و سلم ما را نهی فرمود از اینکه به زن نفساء نزدیک شویم تا آن گاه که بر او چهل روز بگذرد» و از عبد الله بن عمرو روایت شده است: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: تَنْتَظِرُ النَّفْسَاءُ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً فَإِنْ رَأَتْ الطُّهْرَ قَبْلَ ذَلِكَ فَهِيَ طَاهِرَةٌ وَإِنْ جَاوَزَتْ الْأَرْبَعِينَ فَهِيَ بِمَنْزِلَةِ الْمُسْتَحَاضَةِ تَغْتَسِلُ وَتُصَلِّي، فَإِنْ غَلَبَهَا الدَّمُ تَوَضَّأَتْ لِكُلِّ صَلَاةٍ»؛^۵ «رسول خدا صَلَّى الله عليه و آله و سلم فرمود: زن نفساء چهل شب صبر می کند، پس اگر پیش از آن پاکی را دید، پاک شده است و اگر از چهل شب گذشت، به منزله‌ی زن مستحاضه است، غسل می کند و نماز می گزارد، پس اگر خون ریزی اش زیاد شد، برای هر نماز وضو می گیرد» و از عبد الله بن ابی ملیکه روایت شده است: «سُئِلَتْ عَائِشَةُ عَنِ النَّفَسَاءِ، فَقَالَتْ: سُئِلَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ فَأَمَرَهَا أَنْ تُمْسِكَ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً، ثُمَّ تَغْتَسِلُ، ثُمَّ تَتَطَهَّرُ فَتُصَلِّي»؛^۶ «از عایشه درباره‌ی زن نفساء پرسیده شد، پس گفت: از رسول خدا صَلَّى الله عليه و آله و سلم درباره‌ی آن پرسیدند، پس امر کرد که چهل شب صبر کند و سپس غسل نماید و خود را پاکیزه سازد و نماز بگزارد» و از ابو درداء و ابو هريرة روایت شده است: «تَنْتَظِرُ النَّفْسَاءُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا إِلَّا أَنْ تَرَى الطُّهْرَ قَبْلَ ذَلِكَ، فَإِنْ بَلَغَتْ أَرْبَعِينَ يَوْمًا وَلَمْ تَرَ الطُّهْرَ فَلْتَتَغَسَّلْ وَهِيَ بِمَنْزِلَةِ الْمُسْتَحَاضَةِ»؛^۷ «زن نفساء چهل روز منتظر می ماند، مگر اینکه پیش از آن پاک شود، پس اگر به چهل روز رسید و پاک نشد، باید غسل کند و او به منزله‌ی مستحاضه است» و این یکی از روایات رسیده از اهل بیت است؛

۱. مصنف ابن ابی شیبہ، ج ۳، ص ۴۳۵؛ مسند أحمد، ج ۶، ص ۳۰۳؛ سنن الدارمی، ج ۱، ص ۲۲۹؛ سنن ابی داود، ج ۱، ص ۷۸؛ سنن الترمذی، ج ۱، ص ۹۲؛ السنن الکبری للبیهقی، ج ۱، ص ۳۴۱
۲. سنن ابی داود، ج ۱، ص ۷۸؛ المستدرک علی الصحیحین للحاکم، ج ۱، ص ۱۷۵؛ السنن الکبری للبیهقی، ج ۱، ص ۳۴۱
۳. سنن ابن ماجه، ج ۱، ص ۲۱۳؛ مسند ابی یعلی، ج ۶، ص ۴۲۲؛ السنن الکبری للبیهقی، ج ۱، ص ۳۴۳
۴. الکامل لابن عدي، ج ۳، ص ۳۲۲؛ سنن الدارقطني، ج ۱، ص ۲۲۷؛ المستدرک علی الصحیحین للحاکم، ج ۱، ص ۱۷۶
۵. المعجم الأوسط للطبرانی، ج ۸، ص ۱۷۳؛ سنن الدارقطني، ج ۱، ص ۲۲۸؛ المستدرک علی الصحیحین للحاکم، ج ۱، ص ۱۷۶
۶. سنن الدارقطني، ج ۱، ص ۲۲۹
۷. الکامل لابن عدي، ج ۵، ص ۲۱۹

چنانکه از علی علیه السلام روایت شده است: «النَّفْسَاءُ تَقْعُدُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا فَإِنْ طَهَّرَتْ وَإِلَّا اغْتَسَلَتْ وَصَلَّتْ وَيَأْتِيهَا زَوْجُهَا وَكَانَتْ بِمَنْزِلَةِ الْمُسْتَحَاضَةِ تَصُومُ وَتُصَلِّي»؛ «زن نفساء چهل روز می نشیند، پس اگر پاک نشد غسل می کند و نماز می گزارد و شوهرش به او نزدیک می شود و به منزله‌ی مستحاضه است، روزه می گیرد و نماز می گزارد» و در برخی دیگر از روایات اهل بیت نیز به صورت تقریبی ذکر شده؛ مانند روایتی از جعفر بن محمد صادق علیه السلام که در آن آمده است: «تَقْعُدُ النِّفْسَاءُ إِذَا لَمْ يَنْقَطِعْ عَنْهَا الدَّمُ ثَلَاثِينَ أَوْ أَرْبَعِينَ يَوْمًا إِلَى الْخَمْسِينَ»؛ «زن نفساء هرگاه خون‌ریزی‌اش قطع نشود، سی چهل روز تا پنجاه روز می نشیند» و روایت محمد بن یحیی خثعمی که در آن آمده است: «سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ النِّفْسَاءِ فَقَالَ: كَمَا كَانَتْ تَكُونُ مَعَ مَا مَضَى مِنْ أَوْلَادِهَا وَمَا جَرَيْتُ، قُلْتُ: فَلَمْ تَلِدْ فِيمَا مَضَى، قَالَ: بَيْنَ الْأَرْبَعِينَ إِلَى الْخَمْسِينَ»؛ «از ابو عبد الله (جعفر بن محمد صادق) علیه السلام درباره‌ی زن نفساء پرسیدم، پس فرمود: همان مدتی که در زایمان‌های قبلی‌اش بوده و تجربه کرده است، گفتم: او قبلاً زایمانی نداشته است، فرمود: بین چهل تا پنجاه روز».

بنابراین، حداکثر نفاس ۴۰ روز است و وظیفه‌ی زن در آن، مانند وظیفه‌اش در روزهای حیض است. پس اگر ۴۰ روز بر او گذشت و خون‌ریزی‌اش متوقف نشد، بهتر است که به پزشک مراجعه کند؛ چراکه خون‌ریزی‌اش از حد عادی و طبیعی گذشته و از این رو، وظیفه‌اش مانند وظیفه‌ی زن مستحاضه است و این قول علامه منصور هاشمی خراسانی حفظه الله تعالی است؛ چنانکه یکی از یارانمان ما را خبر داد، گفت:

«سَأَلْتُ الْمُنْصُورَ عَنِ أَكْثَرِ النَّفَاسِ، فَقَالَ: أَرْبَعُونَ يَوْمًا، فَإِنْ لَمْ يَنْقَطِعْ فَمَا هُوَ بِنَفَاسٍ، وَلَكِنَّهُ رَكْضَةٌ مِنَ الشَّيْطَانِ»؛ «از منصور درباره‌ی حداکثر نفاس پرسیدم، پس فرمود: چهل روز، پس اگر متوقف نشد، نفاس نیست، بلکه گزندگی از شیطان است».

بازگشت به اسلام
مکتب اهل بیت علیه السلام

۱. تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۱، ص ۱۷۷
۲. تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۱، ص ۱۷۷
۳. تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۱، ص ۱۷۷

www.alkhorasani.com

بازگشت به اسلام، مکتب اهل بیت علیه السلام، حفظه الله تعالی

* لطفاً بر روی لینک مورد نظر خود کلیک کنید.